

B. N. ΤΑΤΑΚΗ, «Παιδαγωγική» Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀστὴρ», Ἀθῆναι.

Ἀπὸ πολλῶν μηνῶν ἐκυκλοφόρησε ἐν νέον βιβλίον τοῦ Β. Ν. Τατάκη, ὁμοτίμου καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μετὰ τὸν γενικὸν τίτλον «Παιδαγωγική», μετὰ σύνολον σελίδων 150. Πρόκειται περὶ ἐνὸς καλαιουμένου βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι περιεκτικώτατον. Καταγίνεται ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὸ σύνολον τῶν θεμάτων τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης μετὰ σαφηνείας καὶ πυκνότητος καὶ ὕφους γλαφυροτάτου, μετὰ θέσεων σταθερῶν καὶ διαρθρώσεως ἱστορικῆς καὶ εἰδολογικῆς κατὰ θέματα. Τὸ Α' κεφάλαιον (σελ. 7—28) περιλαμβάνει εἰσαγωγικὰ τῆς ἱστορίας τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης καὶ ἀκολουθῶς σύντομον διάγραμμα ἐν ᾧ διερευνᾶται ἡ ἱστορικὴ σημασία τῶν ἔργων Παιδαγωγική, Παιδεία, παιδαγωγός, ἀγωγή. Διὰ σαφοῦς τρόπου καὶ πειστικῆς διαπραγματεύσεως ἐξαιρεται ἡ συμβολὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν στίβον τῆς Παιδείας. Ἀναπτύσσονται κατὰ συνέχειαν αἱ παιδαγωγικαὶ ἀντιλήψεις τῶν σοφιστῶν, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλων, αἱ σύμφωνοι καὶ ἀντίθετοι κατευθύνσεις των, αἱ ὁποῖαι ἐδημιούργησαν τὴν παράδοσιν τῆς σχολικῆς πράξεως. Ἡ ἀνθρωποπλαστικὴ παράδοσις τῆς ἀρχαίας παιδείας συνεχίζεται ὡς χριστιανικὸς ἀνθρωπισμὸς εἰς τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ὁ συγγραφεὺς ἐν τῇ θεωρήσει τῶν παιδευτικῶν ἰδεῶν τῆς περιόδου τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν τῇ Δύσει ἀναλύει μετὰ κριτικῆς δυνάμεως τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν θεολογίαν καὶ τὴν θρησκείαν, πρόβλημα τὸ ὁποῖον προκλεῖ διαμάχην καὶ πολλαπλᾶς συζητήσεις. Ἀσκεῖ κριτικὴν εἰς τὸν μονολιθικὸν κόσμον τοῦ Μαρξισμού, ὅστις ἐπιβάλλει τὴν μονοαίτιον τακτικὴν θεωρήσεως τῆς ἱστορίας ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ πράξει. Ἐξετάζει εἰς ὑποκεφάλαιον τοὺς ἐπιφανεστέρους ἐργάτας τῆς παιδαγωγικῆς πράξεως κατὰ τὴν σύντομον καὶ βραχεῖαν ἐπισκόπησίν της, (Ἀμὼς Κομένιος, Ρουσσώ, Κερσενστάινερ, Ντεκρολύ, Dewey, Ἐρβαρτος, Rein, Δελμοῦζος κλπ. Τὸ Α' κεφάλαιον κλείνει διὰ βραχείας ἐπισκοπήσεως τῶν σημερινῶν παιδευτικῶν θεμάτων. Συνάγει ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἡ παιδεία δὲν εἶναι θεραπειὰ τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἡ παιδεία ἔχει ὡς στόχον τὴν νὰ θεραπεύῃ βασικὰς ἀνάγκας καὶ τὴν θεμελιώδη χρεῖαν τῆς πνευματικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν Β' κεφ. (σελ. 29—36) διερευνᾶ τὰς σχέσεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης ἐν σχέσει μετὰ τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας: Φιλοσοφίαν, βιολογίαν, κοινωνιολογίαν, ψυχολογίαν γενικῶς, χαρακτηριστικῶς κλπ. Διὰ τοῦ Γ' κεφαλαίου 37—50 ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ φιλοσοφικὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀγωγῆς μετὰ κύριον κριτήριον τὴν συνείδησιν τοῦ ὄντος ἀνθρώπου, καθ' ὅσον οὗτος ἔχει τὸ ἀσκητόν, τὸ μορφώσιμον καὶ τὴν πνευματικότητα, ἧτις καὶ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν εἰδοποιὸν διαφορὰν τοῦ ἀπὸ τὰ ζῶα.

Ἐκ τῆς ἐμβαθύνσεως τῶν ἀπόψεων τῶν σοφιστῶν καὶ τοῦ Πλάτωνος ἐπισημαίνει τὰς διεποῦσας τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν τῆς ἀγωγῆς ἀντινομίας, ἀλλὰ σαφῶς ὑπογραμμίζει ὅτι τὸ πρόσωπον ἀνθρώπου αἶρει τὰς ἀντινομίας αὐτάς.

Τὸ Δ' κεφ. καλύπτει τὰς ἐννοίας: μόρφωσις, μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ πρόγραμμα ἀγωγῆς.

Τὰ οὐσιώδη θέματα «περιβάλλον καὶ προσαρμογὴ» ἀπασχολοῦν τὸν συγγραφεὰ ἐν Ε' κεφ. (σελ. 63—82). Κατὰ τὸν συγγραφεὰ αἱ κυριώτεραι μορφαὶ τοῦ περιβάλλοντος, αἵτινες κέκτῃνται βασικὴν σημασίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι: τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸ οἰκογενειακόν, τὸ κοινωνικόν, τὸ πνευματικόν καὶ τὸ πολιτικόν. Ὁ συγγραφεὺς κατὰ συνέχειαν προσδιορίζει τὴν ἐννοίαν τῆς προσαρμογῆς, κατὰ τρόπον ἐπιτυχῆ ἀνευρίσκων τὴν διττὴν πορείαν της, τὴν ἀσύνειδον καὶ συνειδητὴν. Ἐπιμένει δὲ καὶ εἰς ἄλλας διακρίσεις (ἐπιθετικὴν καὶ παθητικὴν προσαρμογὴν).

Ἐν κεφ. Στ' ὁ συγγραφεὺς ἀντιμετωπίζει τὸ σοβαρὸν πρόβλημα τῆς Παιδαγωγικῆς: «κληρονομικότης καὶ ἀγωγή» (σελ. 83—95), ἐνθα διαφωτίζει πολλὰ σημεῖα τοῦ θέματος, ὅπερ τυγχάνει δυσεξιχνίαστον, διότι ἀναφέρεται εἰς οὐσιώδη καὶ πολὺπλοκον διαδικασίαν τῆς ζωῆς καὶ συζητεῖ εἰς τὴν συνέχειαν τὴν σημασίαν τοῦ ἐνστίκτου καὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἀγωγῆς.

Εἰς τὸ κεφ. Ζ' ὅπου ὁ συγγραφεὺς διερευνᾷ τὸ θέμα περὶ μαθήσεως (σελ. 96—107), σοβαρᾶς πλευρᾶς τῆς διδακτικῆς ἐνεργείας. Θέτει δὲ ἐρωτήματά τινα περὶ κατανόησεως τῆς ψυχολογίας τῆς μαθήσεως εἰς τὸ παιδί μὲ τὰς ἐμφύτους ὁμάς του πρὸς κίνησιν, πρὸς κοινωνίαν, πρὸς μίμησιν, τὴν ἱκανότητα δι' ἄσκησιν. Περαινεῖ δὲ ὅτι, ἂν ἡ μάθησις ὀργανωθῇ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν μέθοδον, τότε θὰ φθάσῃ εἰς γόνιμα ἀποτελέσματα.

Μετὰ ἀπὸ τοιαύτας σκέψεις καταφαίνεται ἡ σημασία τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν ἀγωγήν, ἥτις εἶναι καὶ ἐπιστημονικὸν καὶ ἠθικὸν ἔργον (σελ. 109). Ἐν κεφ. Η' (108—125) ἐκτίθενται τῆς διδασκαλίας αἱ γενικαὶ ἀρχαί, ὅπου ἐξαιρεται τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου, ὡς ἔργον προσωπικῆς εὐθύνης μὲ ἐπίκεντρον τὴν διδακτικὴν του ἐνέργειαν.

Ἐν κεφ. Θ' (σελ. 127—134) θίγεται τὸ πελώριον ζήτημα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἐφήβου, ὅπου διευκρινίζεται ἡ θέσις τῆς ἐφηβείας ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ τὸ κεφ. Ι' θέσιν σημαντικὴν κατέχει τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον μεταφράζεται κατὰ τὴν ἀρμοδίαν στιγμὴν ὡς ὄρος ταυτόσημος, προσωπικότης κλπ. Τὸ πρόσωπον ἀκολουθεῖ διάφορα στάδια διὰ τὴν διαμόρφωσίν του εἰς προσωπικότητα.

Τὸ κεφ. ΙΑ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν (σελ. 142—147). Ἡ πείσις τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ ἔχει καταστήσει ἀναντιλέκτως τὸ πρόβλημα ἐπεὶγον καὶ ἐπιτακτικόν. Ἐξηγεῖ σαφῶς ὁ συγγραφεὺς πῶς ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία, ὡς μορφώνουσα ἀνιδιοτελῶς δύνამις δύναται νὰ συνδυασθῇ μὲ τὴν ἐπιτυχῆ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν. Δὲν εὐρίσκει τὸ χάσμα ἀγεφύρωτον τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδύσεως μετὰ τῆς γενικῆς παιδείας ἀλλὰ ἐπισημαίνει τὴν δυνατότητα συμφιλίωσεως τοῦ βιοπορισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ὑγιοῦς καὶ ὠλοκληρωμένου ἀτόμου. Ἡ ἐπαγγελματικὴ παιδεία, συννάγει, δὲν νοεῖται, δὲν πρέπει νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τοὺς οὐσιαστικὸς στόχους τῆς ἀγωγῆς, διότι τὸ ἐπάγγελμα εἶναι ἡ ἔκφρασις καὶ ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Τὸ περισπούδαστο αὐτὸ βιβλίον «Παιδαγωγικὴ», τοῦ ὁποίου ἐξεθέσαμεν σαοπτικὸν διάγραμμα, ἐμφανίζει τὰ ἀκόλουθα σημεῖα:

- 1) Ἔχει γραφῆ εἰς πολὺ καλὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, εὐληπτον καὶ σαφῆ.
- 2) Ὁ συγγραφεὺς ἔχει παρουσιάσει τὸ ἀποκρυστάλλωμα ὅλης τῆς ἐκπαιδευτικῆς του πείρας ὡς γυμνασιακοῦ καὶ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου.
- 3) Τὸ πόνημα τοῦτο εἶναι πλήρως ἐνημερωμένον κατὰ τὰς ἀπόψεις τῶν παιδαγωγῶν ὄλων τῶν ἐποχῶν μὲ οὐσιῶδες γνῶρισμα τὴν βαθεῖαν φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ κατάρτισιν.
- 4) Εἶναι μεθοδικὸν εἰς τὴν διάρθρωσιν τῆς ὕλης· κατὰ λόγον δὲ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν διαφορῶν παιδαγωγικῶν ὄρων ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς τυπικῆς λογικῆς καὶ τῆς μεθοδολογίας, δι' ὃ ἡ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενον του καθίστανται λίαν εὐμνημόνευτα. Ἡ δι' ἐμπεριστατωμένης καὶ εὐσυνειδήτου ἀναλύσεως καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ τῆς διατυπώσεως σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων καὶ πειστικῶν στοχασμῶν ἀντίκρουσις ἐσφαλμένων ἀντιλήψεων τοῦ λεγομένου Παιδαγωγικοῦ Ὑλισμοῦ ἀποτελεῖ ἀξιόλογον τὴν προσφορὰν τοῦ συγγραφέως καθηγητοῦ Β. Ν. Τατάκη. Ἡ βιβλιογραφία του εἶναι πλουσία.